עוד בעניני חושן משפט

ילקוט יוסף

מתוך ילקוט יוסף, מאת הרב יצחק יוסף.
הטקסט נלקח מאתר «ילקוט יוסף חינם – האתר להפצת יהדות» (yalkut.info).
זכויות היוצרים על הטקסט שמורות לבעליהן. הקובץ נועד ללימוד בלבד ואינו למכירה.
geulaquiz.com

עוד בעניני חושן משפט

א שתי מכוניות הנפגשות זו עם זו ואין מקום מעבר לשניהם ברוחב הכביש, יש לנהוג בזה כפי חוקי התנועה. ואם אין דבר קבוע בחוק יש לתת לאוטובוס ציבורי את זכות הקדימה לעבור, ואח״כ יעבור הרכב הפרטי. והעיקר בזה לוותר אחד לרעהו, ולא חברה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על פי הדין דוקא. [בסנהדרין לב: נאמר על כיוצא בזה בשתי ספינות עוברות בנהר, ופגעו זו בזו, ואם יעברו שתיהן בבת אחת הרי הן טובעות, ואם יעברו בזו אחר זו שתיהן עוברות, וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון, או בכל מקום שהכביש צר, ומימין ומשמאל תהום, ואין מעבר אלא לאחד מהם, כיצד ינהגו? אם היתה האחת טעונה והאחת אינה טעונה, תידחה זו שאינה טעונה מפני הטעונה. אם היו שתיהן טעונות, או שתיהן אינם טעונות, הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו. ועל זה נאמר צדק צדק תרדוף, אחד לדין ואחד לפשרה. וכן נפסק בש״ע (חו״מ סי׳ ערב סי״ד). והסביר הנצי״ב בשו״ת משיב דבר, שבאו לומר לנו שאפילו אם האחת חזקה יותר, אינה יכולה לעשות דין לעצמה לעבור תחלה לפי המונח ״כל דאלים גבר״, אלא יש ללכת לפי כללי הצדק והיושר, שהטעונה תעבור תחלה. ונראה שאם אחת המכוניות היא של רכב ציבורי והשניה מכונית פרטית, יש להעדיף את הרכב הציבורי, שגדול כבוד הציבור, וכמבואר בסוטה. וראה בספר החסידים (סי׳ תקנא) אדם ההולך במדרכה, ופוגע באדם הטעון משא, ואין מקום לשניהם, ובשולי המדרכה יש בוץ וטיט ורפש, בכל זאת יש לו לפנות הדרך עד שיעבור הנושא את המשא. ואף אם הוא גוי. ואמרו חז״ל (בבא מציעא לב:) לא חברה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה, ולא עשו לפנים משורת הדין. ומוטב שיהיה אדם נדחה מפני חברו ולא דוחה. ומדרכי המוסר וכיבוד רעים, כששנים הולכים ביחד וברצונם להיכנס לבית חבר, או לבית הכנסת, האחד מכבד את רעהו שהוא יכנס תחילה (ע׳ ב״ק פ.). ומכל שכן כשאחד מהם הוא אביו או רבו, או שגדול ממנו בחכמה ובמנין. וכשבני חבורה יוצאים כאחד לדרך אמרו ביזמא לו. שהגדול הולך באמצע, השני מימינו, והשלישי בשמאלו, שכן מצינו אצל מלאכי השרת שבאו אצל א״א, מיכאל באמצע, גבריאל מימינו, רפאל בשמאלו. אולם כשחבורות נפגשים בדרך באמצע הרחוב, או במדרכה, אין לאחד לכבד את רעהו שילך הוא תחלה לפניו, מפני שעל ידי כך מפריע את התנועה של יתר העוברים ושבים. ולכן אמרו בברכות מו: אין מכבדים לא בדרכים ולא בגשרים אלא בפתחים הראויים למזוזה. וראה בתוס׳ שם, ובתר״י. אולם כל זה נאמר לגבי הולכי רגל בינם לבין עצמם, אבל כשמכונית נוסעת ולפניה הולכי רגל, אין צורך לומר שאם הולכי הרגל עוברים במעבר חציה, שעל הנהג לעצור מכוניתו ולתת להם אפשרות לעבור בשקט, אלא גם כשאין מעבר חציה ראוי מאוד שהנהג יתן לעוברי הרגל לעבור, כדי שלא יבואו לידי סכנה ח״ו. וק״ו ברחוב סואן שמבלים בו ילדים. ובפרט בימי החופש שעלולים הילדים לקפוץ לאמצע הכביש, ויבואו חלילה לידי סכנה. ולכן על הנהג לנהוג בזהירות רבה וכשרואה ילדים בכביש ינהג באיטיות רבה, כדי שלא יפגעו ח״ו. וזכר לדבר מה שאמר יעקב אבינו, אדוני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי, ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן].

ב איש שהתמנה לתפקיד מנהל אדמיניסטרטיבי על כל עניני הקהילה היהודית בחו״ל, והוא נשוי עם אשה נוכריה בנישואין אזרחיים, ויש לו ממנה בן (וגם לפני כן נשא אישה נוכריה וילדה לו בת ואחר כך מתה), אסור מצד ההלכה למנות איש כזה לתפקיד הנ״ל. [הרמ״א בהגה (חו״מ ס״ס לז) פסק, טובי הקהל הממונים לעסוק בצורכי רבים הרי הם כדיינים, ואסור להושיב ביניהם מי שפסול לדון משום רשעה. ומקור דבריו מתרומת הדשן (כתבים סי׳ ריד). ובשו״ת משפטי שמואל (סימן צג) כתב, מי שנשבע שלא לשאת אשה על אשתו, ואח״כ נחשד על שפחתו וגיירה, ואין ידוע מי הטבילה, ומי בירך להם ד׳ ברכות, אם ראוי איש כזה להיות ממונה על הקהל. הנה אע״פ שאין עדים כשרים שמעידים להוציאו מכשרותו, ולפוסלו לעדות ולשבועה, מ״מ למנותו ממונה בודאי שראוי לבדוק אחרי אנשים כשרים דוקא, ואפילו לפי הסכמתם להכשיר קרובים, מ״מ פסולים מחמת עבירה אין להכשיר בכך. ובשו״ת מגן גיבורים (סי׳ י) הובא במטה שמעון (סי׳ ח הגב״י אות ב) כתב, שמינוי פרנס או ממונה לקהל צריך להיות מחשובי העיר, ולא ימצא בו שום פיסול מחמת עבירה, שאם יש בהם שום פיסול, אפי׳ נתמנה צריך להעבירו. ומכ״ש עבירה חמורה כזאת להתחתן עם גויה, ולחבק חיק נוכריה, ולעבור על לאו מן התורה של לא תתחתן בם, וקי״ל דקנאים פוגעים בו בודאי שאסור למנותו לתפקיד רם כזה. ומצוה רבה להעבירו ממשרתו, שלא לתת יד לפושעים המתבוללים, ונטמעים בגוים, ולוקחים ראיה מאדם כזה שהקהל מינוהו למשרה רמה כזאת, ומחזיקים ומסיעים ידי עוברי עבירה].

ג אין להתחשב בחלומות בדיני ממונות, בין שחלם הוא על עצמו, בין שחלמו עליו אחרים, כי החלומות לא מעלין ולא מורידין. [יביע אומר ח״א חאו״ח סי׳ מ״א אות י״ט ובמילואים שם. וביחוה דעת חלק ד׳ סי׳ כ״ד].

ד אם כתב הלוה שטר חוב בכתב ידו בלא עדים, ומכחיש, ורוצים לקיימו על פי כתב ידו משטר אחר(שבזה הקיום הוא מהתורה), לא מהני. [יביע אומר חלק ו חאהע״ז סי׳ ג׳ אות י״ז].

ה אף על פי שמצד הדין הדיין יכול להשביע במקום שאינו חייב בשבועה, כשעושה כן לברר הדין, מכל מקום שב ואל תעשה עדיף. [יביע אומר חלק ד׳ סי׳ ג׳ אות א׳].

ו אנן בדידן נקטינן כד׳ הרמב״ם דאין בודקין עדי אישה בדרישה וחקירה, ומשום עיגונא, וכן ראוי לנהוג. [יביע אומר חלק ב חאהע״ז סימן ה׳ אות ט׳. וח״ג חאהע״ז סימן ח׳ אות ד׳. וח״ד חאהע״ז סי׳ ה׳ אות ב׳. וח״ו עמו׳ ר״צ, וחאהע״ז סי׳ י׳. ואם קרובי האם וקרובי אישות פסולים לעדות מה״ת. ועי׳ ביביע אומר ח״ו חאהע״ז סי׳ י׳ אות ד׳. ושם אות ח׳ בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה בעידי קידושין].

ז אף על פי שחכמים פסלוהו לחמסן, מכל מקום יש לו עדיין חזקת כשרות, ואינו נחשד על איסור תורה. [יביע אומר חלק ג חאהע״ז סי׳ י״ז אות ל״ה].

ח סתם אדם כשר להעיד, אלא אם כן הוא מוחזק לנו לעם הארץ גמור, שאינו לא במקרא ולא במצוות ובמעשים טובים. אבל סתם אדם בחזקת כשרות להעיד. [יביע אומר חלק ב׳ חיו״ד סי׳ י׳ אות א׳. וחו״מ סי׳ א׳ אות ה׳. ובדין רשע בעדות עי׳ בח״ג חאהע״ז סי׳ ח׳ ריש הסימן].

ט גר, כשר להעיד, אף על פי שבזמן גיותו עבר על ז׳ מצות בני נח, דעצם הדבר שהתגייר כעבד תשובה דמי. [יחוה דעת ח״ה עמו׳ קנה ודלא כמ״ש בבית יעקב].

י עד אחד אמר חבית של יין הלוהו, והשני אמר של שמן היתה, אף על פי שלא אמר ״לא כי אלא של שמן״ אלא העיד בסתם דשל שמן היתה, אפילו הכי מיקרי הכחשה, ועדותן בטלה. [יביע אומר חלק ו אהע״ז סי׳ י׳ אות א׳ ודלא כמ״ש הפרישה בזה].

יא עד אחד היודע בחבירו שהוא חייב לאחד סך מסויים, והוא מכחישו, יש לו להעיד, שאף על פי שגזרת הכתוב היא דאין עד אחד נאמן, ואין לו להתחכם על בוראו, אף על פי כן כל שהעד ברור לו שהוא חייב ממון, מותר להעיד. וכן ראוי ונכון לעשות להפריש את חבירו מן האיסור. ובין אם

הודה בפני אותו העד שהוא חייב לו סך זה, ובין שיודע זאת בבירור בדרך אחרת. ושני עדים יכולים להעיד גם כשיכול הלוה לטעון פרעתי, שהרי המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. [יביע אומר חלק ב סי׳ ג׳ אות ב׳].

יב עדים שהוזמנו בייחוד לשם עדות, יש לסמוך יותר על פרטי עדותן מאשר בעדים שראו הדבר בסתם, כגון שחור לבן וכדומ׳. ובהוזמנו להעיד ויש הכחשה בצבע ביניהן, עדותן בטלה, וכגון שאחד אומר בטבעת של כסף קידש את האשה, והשני אומר בשל זהב היתה, (והאשה מכחישה), הוי הכחשה. [יביע אומר חלק ו׳ חאהע״ז סי׳ י׳ אות ב׳].

יג עיסקא שמחציתה מלוה ומחציתה פקדון, מותר לתפוס גם במשכון ששוה גם כנגד המלוה, באופן שתופס שלא בשעת הלואתו. [יבי״א ו׳ אהע״ז סי׳ יד אות ד׳. ודלא כמ״ש בנתיבות המשפט].

יד יש להזהיר מוכרי תפילין ומזוזות, שאם באים לקנות אצלם תפילין או מזוזות מהודרות שנקנים בטבין ותקלין, ופעמים מתעוררת שאלה לסופר על כשרות הפרשיות, והרב המורה הוראה הורה להקל בזה, שראוי להם להודיע על השאלה לקונה בדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים. וכן הוא הדין במגילת אסתר, מאחר שהקונה מבקש לרכוש דוקא מגילה מהודרת לכל הדעות. [יביע אומר חלק ה׳ סי׳ ו׳ אות ג׳].

טו מה שפשט המנהג לאחוז בנשק השביתה במפעלים ובמוסדות הרשות, יש להם סימוכין בהלכה, חוץ מדברים שיש בהם חיי נפש, כגון שירות בתי חולים וכדומה. [שו״ת יחוה דעת ח״ד עמו׳ רמ״ו].

טז מה שאמרו שאין אדם מתחייב בדבר שאינו קצוב, הוא אף אם יש לו הנאה בדבר, ואף בבנו אינו יכול להתחייב בדבר שאינו קצוב. [הקדמת מרן שלי׳ בריש ספר ״תנופה חיים״ להגר״ח פלאג״י].

יז המזכה לחבירו מתנה על ידי אחר, שקודם לכן גילה דעתו בפירוש שהוא בכלל שונא מתנות, אינו זוכה במתנה זו שיש בזה צד חובה. [יביע אומר חלק ב חו״מ סי׳ ב׳ אות ד׳].

יח הנודר לתת לבת אחותו לנישואיה מתנה מרובה, וקנו מידו, ואפילו כתב אני מתחייב שכל מה שישלח אבי אתן לה החצי, לא מהני, ויכול לחזור בו, כיון שהוא קנין באתן. [יביע אומר חלק ה חו״מ ס״ס ה׳ אות ח׳ ושם אם קנין אתן הוי קנין דברים].

יט במקום פיקוח נפש מותר לאדם להציל את עצמו בממון חבירו, כשבדעתו לשלם אחר כך לחבירו, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. ולכן מי שאין לו מה לאכול והגיע לכדי פיקוח נפש, מותר לו לגנוב מחבירו על דעת לשלם לו אחר כך, כדי להציל עצמו. [יביע אומר ח״ד חחו״מ סי׳ ו׳ אות ב׳. ושם האריך למעניתו בשיטת רש״י והראב״ד שאסור להציל בממון חבירו אפי׳ דעתו לשלם לחבירו לאחר מכן, והעלה שרוה״פ חולקים ע״ה, שאין לך דבר העומד בפני פיקו״נ חוץ מג׳ עבירות הידועות].

כ רודף שיכולים להצילו באחד מאיבריו, הוא דוקא לגבי אחרים הבאים להציל את הנרדף, אבל הנרדף עצמו כיון שהוא בהול על נפשו יש אומרים שאין צריך לדקדק להצילו באחד מאיבריו. [יביע אומר חלק ד׳ חו״מ סי׳ ה׳ ושם העיר בזה מכמה מקומות, והביא דברי האחרונים בזה].

כא אם היה אחד רודף את חבירו להורגו, והנרדף לא יכל להציל עצמו אלא על ידי כך שיהרוג את חבירו הרודף אחריו, ואחרים הרואים את הרודף יכלו להציל הנרדף באחד מאבריו, ואף על פי כן הרגוהו, יש לומר דהוה ליה מיתה לזה ותשלומין לזה. [יביע אומר חלק ד׳ סי׳ ה׳. ושם פלפול בענין רודף שניתן להצילו באחד מאיבריו].

כב העיקר לדינא דבכל הני דמצילין אותו בנפשו של רודף, לא שנא לן בין חול לשבת. [יביע אומר ח״ד חלק חושן משפט סי׳ ה׳ סוף אות ב׳].

כג מחזירים אבידה בטביעת עין לת״ח גם בזמן הזה. וכן תלמיד חכם מופלג דן יחידי גם בזמן הזה.[ראה בהסכמת מרן אאמו״ר שליט״א בריש ספר כרם שלמה ושם בדין איסור לימוד לגוי].

כד בענין חלוקת הירושה של עזבון השומרת יבם, שמתה ואין לה יורשין מצדה, אלא יש רק יורשין של הבעל בלבד, והם כמה אחים, וביניהם יש גם בניו של אחד האחים שמת אחר מות בעליהם, ואמנם אם היורשים של היבמה אינם בנמצא לעת עתה, ויתכן שיש קרובים רחוקים שע״פ ד״ת יש להם זכות ירושה, [וכמ״ש (סנהדרין סח:) וכי יש לך אדם מישראל שאין לו יורשין? ועי׳ בפרש״י שם], לכן יש להחתים (בתוספת קבלת קנין כדת) את האחים של הבעל, וכן את בני האח שנפטר, על הצהרה באישור בית הדין, שבמקרה ויופיע מי שהוא ויוכיח שהוא מיורשי היבמה, יתחייבו לעמוד להתדיין בפני בית דין רבני מוסמך בכל מקום, וכל פסק דין שיצא ע״י ביה״ד הם מתחייבים מראש למלא אחריו ללא פקפוק, ורק לאחר מכן תינתן תעודת ירושה חוקית לכל אחי הבעל, בחלקים שוים, על כל הנכסים שהשאירה היבמה הנפטרת, בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג. וגם האח הנפטר זוכה בחלק אחד, כיתר האחים, ומוריש את חלקו לבניו. [פרן בש״ע (אה״ע סי׳ קס ס״ק) כתב: שומרת יבם שמתה, יורשיה יורשים נכסי מלוג שלה, וחצי נכסי צאן ברזל, יורשי הבעל יורשים עיקר כתובה, ותוספת, וחצי נכסי צאן ברזל. (יורשי הבעל חייבים בקבורתה). הגה: וי״א שכל נש״ב בחזקת יורשי הבעל, ואין להוציא מידם אם הם מוחזקים].